

УДК: 338.48 +338.5
JEL: E58; F31; F32

DOI: <http://dx.doi.org/10.30970/meu.2022.48.0.4802>

РОЛЬ ЦІНОУТВОРЕННЯ У ДОМІНУЮЧІЙ ВАЛЮТІ В МІЖНАРОДНОМУ ТУРИЗМІ

Ігор Грабинський¹, Лілія Українець², Ірина Герлах³

Львівський національний університет імені Івана Франка
79007, м. Львів, вул. Січових Стрільців, 19

¹e-mail: igor.hrabyunskyi@lnu.edu.ua; ORCID: 0000-0002-6373-4023

²e-mail: liliya.ukrayinets@lnu.edu.ua; ORCID: 0000-0002-3436-5556

³e-mail: iryna.yeleyko@lnu.edu.ua; ORCID: 0000-0001-6568-5870

Анотація. Широке використання долара США при встановленні цін для міжнародної торгівлі, незалежно від походження чи призначення торговельних потоків, може пом'якшити реакцію обсягів експорту на коливання обмінного курсу. У статті проаналізовано курсову еластичність при міжнародній торгівлі туристичними послугами. Метою даної статті є проаналізувати, наскільки зміни обмінного курсу валют країн-партнерів і незалежні зміни курсу долара США є важливими чинниками для туристичних потоків.

У дослідженні було виявлено, що коли валюта країни походження знецінюється відносно валюти країни призначення на 10 відсотків, двосторонні туристичні потоки зменшуються на 1,1 відсотка без врахування того, як валюта країни походження коливається по відношенню до долара США. Але якщо ми контролюємо обмінний курс долара США, показник еластичності двосторонніх туристичних потоків зменшується до 0,7 відсотка у відповідь на 10-відсоткове зниження курсу. У той же час 10-відсоткове знецінення валюти країни походження по відношенню до долара США зменшує двосторонні потоки подорожей на 1,1 відсотка (з урахуванням коливань двостороннього обмінного курсу). Ці результати є надійними для багатьох країн і незалежно від режимів валютного курсу.

Сильний вплив долара США на стимулювання туристичного попиту суперечить загальноприйнятій теорії, згідно з якою передбачається, що експортери встановлюють ціни на експорт у валютах виробників (ЦВВ), а обсяги експорту позитивно реагують на знецінення національної валюти. Наші результати узгоджуються з висновками теорії ціноутворення у домінуючій валюті, які свідчать про те, що деякі туристичні продукти оцінюються в доларах США незалежно від походження або місця призначення туристів.

Ключові слова: ціноутворення у домінуючій валюті, курсова еластичність, міжнародний туризм, торгівля послугами, модель Манделла-Флемінга.

Постановка проблеми. В міжнародній торгівлі товарами і послугами плаваючий валютний курс може до певної міри пом'якшувати вплив негативних економічних явищ і шоків. Згідно з моделлю Манделла-Флемінга, зниження обмінного курсу країни може позитивно впливати на обсяги її експорту. Ця традиційна система Манделла-Флемінга, однак, була поставлена під сумнів в останніх дослідженнях ціноутворення у домінуючій валюті (ЦДВ). Дослідники Г. Гопінат [9-12], Л. Гольдберг та С. Тілл [7] виявили, що широке використання долара США при встановленні цін для міжнародної торгівлі, незалежно від походження чи спрямування торговельних потоків, може пом'якшити реакцію обсягів експорту на коливання обмінного курсу. Але хоча різноманітні дослідження ЦДВ репрезентували переконливі докази щодо ціноутворення в доларах США в міжнародній торгівлі товарами, ще недостатньо емпіричних даних про чутливість міжнародних потоків послуг до коливань обмінного курсу.

У цій статті досліджується курсова еластичність торгівлі послугами на прикладі важливого сектору – міжнародного туризму. **Метою** даної статті є проаналізувати, чи дійсно зміни обмінного курсу валют країн-партнерів і незалежні зміни курсу долара США виступають важливими детермінантами міжнародних туристичних потоків.

Дослідження явища ціноутворення у домінуючій валюті має важливе значення для малих економік, що залежать від туризму. У країнах Карибського басейну, наприклад, на туристичні послуги припадає від 50 до 90 відсотків загального ВВП регіону. Багато з цих країн є одними з найбільш постраждалих від пандемії COVID-19 через їхню сильну залежність від експорту туристичних послуг [14]. У той час як багато з цих країн підтримують фіксований обмінний курс і прив'язують свої валюти до долара США, коливання між долларом і валютами інших основних країн-імпортерів туристичних послуг (наприклад, Канади, Європейського Союзу та Великої Британії) можуть мати прямий вплив на їхню конкурентоспроможність як у Карибському басейні, так і в порівнянні з напрямками в інших регіонах, які пропонують подібні туристичні продукти. За інших рівних умов зміцнення долара США може зробити валютні прив'язки в Карибському басейні менш привабливими для неамериканських туристів. Навіть для країн з плаваючим валютним курсом (наприклад, Домініканська Республіка та Ямайка) зниження курсу національної валюти щодо долара не обов'язково підвищує конкурентоспроможність, якщо їхні послуги розміщення, які зазвичай складають ліву частку доданої вартості внутрішньої індустрії туризму, формують ціни в доларах і не реагують на знецінення національної валюти.

Розуміння того, як зміни валютного курсу стимулюють туристичні потоки, є особливо важливим, оскільки ці економіки мають обмежені політичні можливості для відновлення конкурентоспроможності на ринку після пандемії. З іншого боку, для України міжнародний туризм до 2019 року також виступав важливим, хоч і не основним, джерелом надходжень і в майбутньому буде мати вагомий значення для відбудови національної економіки, посилення її диверсифікації.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У дослідженнях еластичності міжнародної торгівлі за валютним курсом часто відсутні вичерпні деталізовані дані про ціни і кількість проданих продуктів у глобальному масштабі, тому багато авторів зосереджуються на окремих країнах (наприклад, [1, 6, 8]). Навіть якщо доступна статистика міжнародних операцій між країнами, неоднорідність міжнародної торгівлі товарами ускладнює порівняння між країнами або регіонами, змушуючи дослідників зосереджуватися на окремих товарах (наприклад, [5]). З іншого боку, дані про ціни на готелі та прибуття туристів (за країною походження), які ми використовуємо в цій

статті, дозволяють нам зосередитися на міжнародному туризмі, який, мабуть, є найбільш однорідним продуктом у міжнародній торгівлі послугами [2, 3, 16].

Дослідження ціноутворення у міжнародному туризмі зосереджені переважно на змінах двосторонніх валютних курсів між країнами-партнерами та їхньому впливі на туристичні потоки. Наприклад, Х.П. Грей [13] та Дж. Віласузо і Ф.С. Менц [17] вивчали еластичність попиту на поїздки між США та Канадою за доходом та обмінним курсом. А.Чандра, К.Хед і М.Таппата [4] проаналізували туристичні подорожі Канада-США, використовуючи дані мікрорівня, і довели, що підвищення курсу національної валюти збільшує кількість виїзних подорожей. Подібним чином Б. Нейман і П.Свейгел [15] виявили, що зміцнення долара (тобто реальне знецінення валюти країни походження) призводить до меншої кількості подорожей до США. У цьому дослідженні зроблена спроба вперше кількісно визначити курсову еластичність міжнародного туризму із кількома парами обмінних курсів.

Концепція ЦДВ, запропонована Г.Гопінат та ін.[10], демонструє, що широке використання валюти третьої країни (наприклад, долара США) у встановленні цін для міжнародної торгівлі, незалежно від походження або призначення торговельних потоків, може послабити короткострокову реакцію обсягів експорту на курсові зміни. У своєму дослідженні ми спробуємо довести, що ЦДВ поширений не лише в торгівлі товарами, але й у міжнародному туризмі.

Методи дослідження. У роботі використано аналіз, узагальнення, синтез, системний підхід при побудові регресійної моделі для визначення перенесення коливань курсу валюти на ціни готельних номерів, а також табличні й графічні представлення задля відображення отриманих результатів досліджень. Методологія оцінки еластичності обмінного курсу на рівні пари країн аналогічна іншим дослідженням ЦДВ (наприклад, [10]). Замість того, щоб зосереджуватися виключно на зміні двосторонніх обмінних курсів, ми оцінюємо роль долара США (та інших потенційно домінуючих валют) незалежно від країни відправлення або призначення туриста. Використовуючи двосторонні дані про прибуття туристів, ми можемо у своєму регресійному аналізі контролювати часові змінні, які відображають умови, характерні для конкретного пункту призначення, і проаналізувати, як неоднорідність у коливаннях обмінних курсів між різними валютними парами може вплинути на обсяг прибуття туристів.

Виклад основного матеріалу дослідження. Вартість проживання часто є одним із найважливіших факторів для туристів, коли вони обирають міжнародні туристичні напрямки з групи країн, які пропонують подібні туристичні продукти. На відміну від вартості авіаквитків, яка значною мірою залежить від глобальних факторів, таких як ціна на енергоносії та прибутковість міжнародних авіаліній, вартість проживання значною мірою залежить від місцевих чинників – вартості місцевої робочої сили та комунальних послуг, витрат на страхування та оподаткування. Також має значення те, яку валюту (або валюти) місцеві готелі обирають для виставлення рахунків за свої послуги, оскільки цей вибір впливає на фактичну вартість туристичних послуг для туристів через канал обмінного курсу. Якщо ціни на готелі повністю виставляються у валюті країни призначення (або ЦВВ – ціни у валюті виробника) і не є постійними, можна було б очікувати повного перенесення змін обмінного курсу на ціни в готелі. І навпаки, якщо ціни в готелі виставляються в іноземній валюті, скажімо, в доларах США, і є постійними, вплив коливань обмінного курсу долара повинен бути мінімальним.

На практиці на рівні країни вибір валюти виставлення рахунків може бути комбінацією валюти місця призначення (країни-експортера туризму) — ЦВВ, однієї чи кількох домінуючих валют — ЦДВ і навіть валюти країни походження туриста (країни-імпортера туристичних послуг) — так зване ціноутворення в місцевій валюті, або ЦМВ. Щоб кількісно визначити еластичність цін на готелі щодо змін обмінного курсу різних валютних пар, було оцінено наступну регресію:

$$\Delta Price_{i,t} = a + a_i + a_t + \beta_1 \Delta FX_{i,t} + \mu_{i,t} \quad (1)$$

де $\Delta Price_{i,t}$ — це зміна прологарифмованої ціни на готельні номери в країні i за рік t у валюті країни призначення, $\Delta FX_{i,t}$ — зміна курсу валюти країни призначення відносно долара США (додатне значення вказує на знецінення відносно долара), а a_i і a_t представляють фіксовані ефекти країни та року відповідно.

Якщо всі готелі встановлювалися в національній валюті (ЦВВ) і були постійними, очікується, що знецінення національної валюти не вплине на ціни готелів у національній валюті ($\beta_1 = 0$). І навпаки, якби ціни на готелі виставлялися в доларах США (ЦДВ), девальвація місцевої валюти щодо долара призвела б до повного перенесення змін обмінного курсу на ціну ($\beta_1 = 1$).

Результати вищевказаної регресії представлені в таблиці 1. Стовпець (1) показує результати для всіх готелів без будь-яких фіксованих ефектів. Оцінений коефіцієнт є додатним і статистично значущим, вказуючи на те, що девальвація місцевої валюти справді підвищує ціни на готелі у національній валюті. Однак коефіцієнт статистично відрізняється від нуля, що свідчить про те, що принаймні деякі ціни в готелях виставляються і фіксуються в доларах. Цей результат залишається незмінним, і при врахуванні фіксованих ефектів країни, року – окремо та разом (стовпці (2)-(4), відповідно).

Таблиця 1

Перенесення зміни курсу валюти на ціни готельних номерів: результати регресійного аналізу

	Зміна ціни на готелі у місцевій валюті						
	1	2	3	4	5	6	7
Відсоток знецінення щодо дол. США	0,452*** (0,081)	0,460*** (0,080)	0,473*** (0,090)	0,483*** (0,090)	0,455*** (0,103)	0,308*** (0,090)	0,504* (0,252)
N	3543	3543	3543	3543	3403	3447	2063
R2	0,017	0,021	0,080	0,084	0,059	0,042	0,054
Вибірка	вся	вся	вся	вся	4-5 зіркові	3-4 зіркові	1-3 зіркові
ФЕ часу	-	+	-	+	+	+	+
ФЕ країни	-	-	+	+	+	+	+
P-Value	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,058

У стовпці (5)-(7) вибірка розділена відповідно до зіркового рейтингу готелів: 4-5-зіркові готелі у стовпці (5), 3-4-зіркові готелі у стовпці (6) та 1-3 зіркові готелі в колонці (7). Коефіцієнт перенесення валютного курсу найбільший для готелів категорії 1-3 зірки, за ними йдуть готелі категорії 4-5 і 3-4 зірки. Оскільки вищий

коефіцієнт можна інтерпретувати як сильніший вплив ЦДВ, результати свідчать про те, що готелі середньої якості, швидше за все, будуть оцінюватися в національній валюті, тоді як ЦДВ, здається, найбільш поширений серед 1-3-зіркових готелів. Однак стандартна похибка в стовпці (7) є досить великою, тому коефіцієнт статистично не відрізняється від коефіцієнта в стовпці (5) або (6). Для усіх випадків гіпотезу $\beta_I = 1$, або повне ЦДВ, також можна відхилити.

На рис. 1 зображено кореляційну діаграму, що відображає взаємозв'язок між знеціненням валюти країни призначення щодо долара та відсоткової зміни цін на готелі в національній валюті. Позитивний зв'язок вказує на те, що ціни на готелі в національній валюті зростають, коли національна валюта знецінюється, що знову виключає випадок повного ЦВВ. З іншого боку, кут нахилу підігнаної лінії позитивного зв'язку є значно меншим, ніж 45 градусів, що вказує на те, що вибірка також не передбачає повного ЦДВ.

На рис.2 показано неоднорідність еластичності цін на готелі відносно змін обмінного курсу на рівні країни. Незважаючи на велику неоднорідність між країнами, найбільш часті спостереження зосереджені навколо $\beta_I = 1$, або повного ЦДВ, а другі за частотою спостереження зосереджені навколо $\beta_I = 0$. Цей бімодальний розподіл свідчить про те, що на рівні країни може бути сильна концентрація навколо повного ЦДВ або повного ЦВВ залежно від конкретних обставин. Європейські країни, наприклад, не матимуть стимулів виставляти рахунки за свої готелі в іншій валюті, ніж євро, враховуючи велику частку туристів у євросоні. Цей результат також може пояснити, чому еластичність не відрізняється суттєво в різних рейтингових групах.

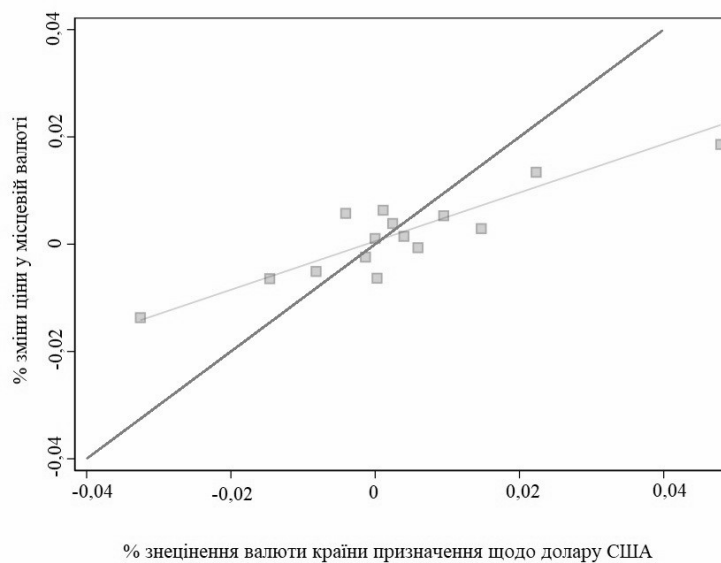

Рис. 1. Чутливість цін на готелі

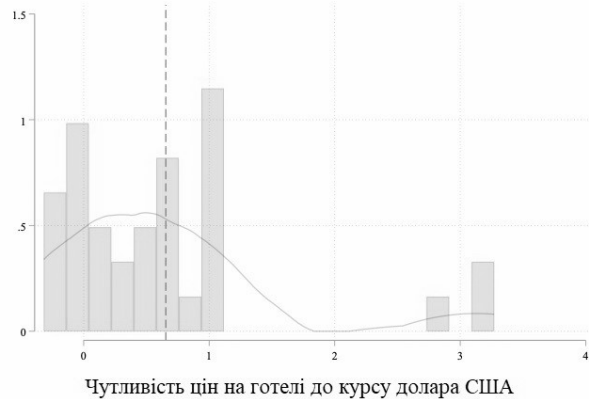

Рис. 2. Еластичність цін на готелі (у місцевій валюті) до обмінного курсу для певної країни

Також можна кількісно визначити еластичність обсягу прибуття туристів щодо коливань валютного курсу. Для визначення обсягу міжнародної торгівлі туристичними послугами було використано дані Всесвітньої туристичної організації ООН (ВТО). Дані базуються на щорічних даних виїзного туризму (поїздки резидентів за кордон до країн призначення) за період 1995-2019 рр. Ця інформація збирається ВТО з використанням даних, наданих країною призначення. Набір даних включає різні типи виїзного туризму. Для нашого аналізу ми використовуємо дані про прибуття туристів-нерезидентів на національні кордони за країнами проживання. У роботі розглядаються лише туристи, а не бізнес-мандрівники, оскільки останні, швидше за все, менш реагують на коливання обмінного курсу. Країну проживання було використано замість громадянства як релевантний показник, оскільки він більш точно репрезентує сторону попиту в міжнародному туризмі. Вибірка даних охоплює 181 країну призначення та 200 країн походження з 1995 по 2019 рік. Решта даних взято з баз даних МВФ.

Використання двосторонніх даних про прибуття туристів дозволяє нам контролювати в регресії мінливі в часі шоки, характерні для конкретного пункту призначення, щоб мати можливість дослідити неоднорідність коливань обмінних курсів між різними валютними парами. Ці коливання впливають на кількість прибуттів іноземних туристів і можуть визначити ефект ЦДВ на обсяги міжнародної торгівлі туристичними послугами.

Щоб кількісно визначити вплив коливань обмінного курсу на прибуття туристів, було розроблено наступне рівняння:

$$\Delta Tour_{i,j,t} = a + a_t + a_{i,j} + \beta_1 \Delta FX_{i,j,t} + \beta_2 \Delta USD_{j,t} + \beta_3 \Delta DFX_{i,j,t} + v_{i,j,t} \quad (2)$$

де $\Delta Tour_{i,j,t}$ є різницею за рік (прологарифмованою) кількості туристів, які прибувають до країни призначення i з країни походження j у роках $t-1$ і t . a_t – фіксовані часові ефекти, які охоплюють усі глобальні шоки за рік. $a_{i,j}$ – це фіксовані ефекти країни походження і країни призначення, які контролюють будь-які незмінні в часі фактори для пари країна походження/призначення, які зазвичай включаються в гравітаційні моделі, наприклад відстань між двома країнами. $\Delta FX_{i,j,t}$ – це різниця за рік між прологарифмованим співвідношенням валюти

країни призначення до валюти країни походження (наприклад, фіджійський долар відносно євро для туристів, які прибувають з Німеччини на Фіджі. Якщо значення додатне – це відображає знецінення валюти країни походження відносно валюти країни призначення. $\Delta USD_{j,t}$ – позначає коливання курсу валюти країни походження туристів відносно долара США (наприклад, євро відносно долара США для німецьких туристів, які відвідують Фіджі).

$\Delta DF X_{i,j,t}$ відображає коливання курсу валюти країни походження відносно домінуючої валюти країни призначення i . Домінуюча валюта конкретної країни, або ДВКК, визначається як валюта країни, звідки походить найбільша частка туристів до даної країни призначення. У випадку Фіджі ДВКК – це австралійський долар. Стандартні помилки групуються на рівні пари країн.

Це рівняння регресії подібне до рівняння у дослідженні Г.Гопінат та ін. [11], яке визначає залежність між обсягами імпорту та змінами обмінного курсу експортера відносно долара США та двостороннього обмінного курсу. Однак у нашій специфікації регресії є додатковий показник $\Delta DF X_{i,j,t}$, оскільки на глобальному туристичному ринку може існувати декілька домінуючих валют. Туристичні продукти можуть бути залежними від регіону, тоді як у міжнародній торгівлі товарами долар США сприймається як єдина домінуюча валюта.

Результат для кожної пари країн представлено в табл. 2. Стовпець (1) показує результати для двосторонніх курсових коливань, $\Delta FX_{i,j,t}$. Знецінення валюти країни походження відносно валюти країни призначення пов'язане зі зменшенням прибуття туристів із даної країни походження до даної країни призначення. Цей результат відповідає низхідній кривій попиту та ЦВВ, як можна було б очікувати за стандартною моделлю Манделла-Флемінга. Якщо всі міжнародні подорожі оцінюються у валюті країни призначення, двостороннє зниження курсу у валюті країни відправлення підвищує ціни для мандрівників у їхній власній валюті. У кількісному вираженні 10-відсоткове знецінення валюти країни походження порівняно з валютою країни призначення призводить до зниження кількості туристів на 1,1%.

Таблиця 2

Вплив коливань валютних курсів на прибуття туристів

	Зміна кількості прибуттів туристів					
	1	2	3	4	5	6
Зміна двосторонніх валютних курсів	- 0,109*** (0,009)			- 0,073*** (0,014)	-0,018 (0,017)	-0,017 (0,016)
Зміна курсу дол. США до валюти країни походження		- 0,187*** (0,014)		- 0,109*** (0,021)	-0,147*** (0,025)	-0,157*** (0,024)
Зміна курсу домінуючої валюти до валюти країни походження			- 0,096*** (0,010)	-0,004 (0,015)	-0,022 (0,018)	-0,010 (0,018)
N	228086	233108	240705	220888	154659	154659
R2	0,063	0,061	0,062	0,064	0,087	0,084
ФЕ часу	+	+	+	+	+	+
ФЕ пари країн	+	+	+	+	+	+
Специфікація					Контрольована	Контрольна вибірка

Стовпець (2) показує результат для обмінного курсу долара США, $\Delta USD_{j,t}$. Оцінений коефіцієнт еластичності також негативний, вказуючи на те, що коли валюта країни походження знецінюється відносно долара США, подорожі з країни відправлення j у до країни призначення i зменшуються, навіть якщо $\Delta USD_{j,t}$ не пов'язано безпосередньо з країною призначення i . Цей результат можна інтерпретувати як ознаку ЦДВ. А саме, якщо ціни на готелі встановлено в доларах США в країні призначення i в році $t-1$ і є незмінними між t і $t-1$, девальвація валюти країни походження відносно долара США підвищує ціни на готелі для туристів і, отже, зменшує попит або туристичні потоки з країни походження j до країни призначення i . У кількісному вимірі 10-відсоткове знецінення валюти країни походження відносно долара США зменшує потоки подорожей на 1,9%.

Колонка (3) показує результати для ДВКК, $\Delta DFX_{i,j,t}$. Домінуюча валюта визначається як прологарифмована зміна обмінного курсу між домінуючою валютою країни та валютою країни походження (наприклад, євро щодо австралійського долара для німецьких туристів, які відвідують Фіджі). Коефіцієнт також від'ємний, але менший за абсолютними значеннями порівняно з коефіцієнтом у колонці (2) для курсу долара США. 10-відсоткове знецінення валюти країни походження відносно ДВКК скорочує поїздки приблизно на 1%.

Ці три обмінні курси природно сильно корелюють. Фактично, для багатьох туристичних напрямків, особливо тих, що знаходяться в Карибському басейні, США є країною ДВКК, і в цьому випадку $\Delta DFX_{i,j,t}$ і $\Delta USD_{j,t}$ є абсолютно колінеарними. Тому ми включаємо всі три обмінні курси в одну регресію. Результати показані в колонці (4) таблиці 2 і графічно на малюнку 3 вказують на те, що ефект ДВКК повністю зникає, коли обмінний курс долара США контролюється. І курс долара США, і двосторонній обмінний курс між країною походження та країною призначення залишаються статистично однаковими.

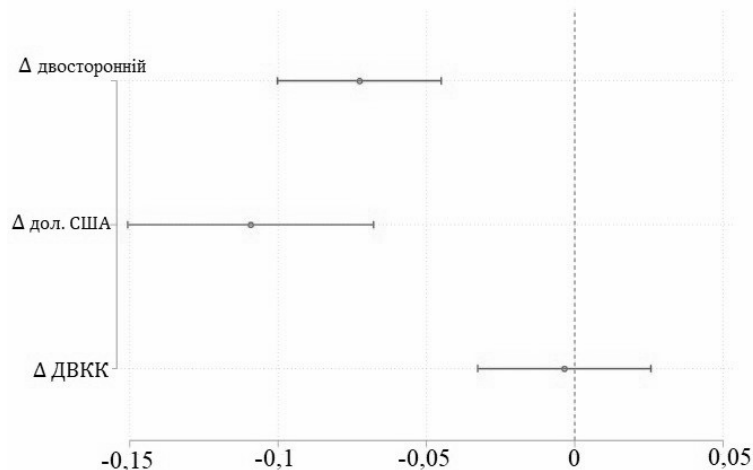

Рис. 3. Курсова еластичність туристичних прибутків

Хоча наші результати вже насичені різними фіксованими ефектами, ми не можемо виключити, що результати можуть бути зумовлені іншими факторами, не пов'язаними з обмінним курсом, такими як зміни макроекономічних умов у країнах призначення.

Тому ми включаємо зростання ВВП, ВВП на душу населення та економічну інтеграцію, а також розмір економіки як додаткові засоби контролю в регресії. Результати наведені в колонці (5) і якісно не змінюються порівняно з попередніми специфікаціями. Однак вибірка значно змінена через обмеженість статистичних даних. Якщо обмежити нашу вибірку країнами, де доступні як туристичні, так і контрольні змінні, результати залишаються в основному стабільними (стовпець 6 табл. 2).

Висновки та перспективи подальших досліджень. У цій статті було доповнено дослідження щодо ціноутворення в домінуючій валюті і надано докази використання ЦДВ у міжнародному туризмі. Всупереч загальноприйнятій думці про те, що рахунки за міжнародну торгівлю послугами зазвичай виставляються у валютах країн-експортерів, а девальвація місцевої валюти є вигідною для обсягів експорту, наш аналіз вказує на те, що переваги гнучкості обмінного курсу в міжнародному туризмі послаблюються впливом ЦДВ. Долар США відіграє особливо важливу роль навіть у країнах, де найбільша частка іноземних туристів походить з неамериканських країн. Якщо готелі надають перевагу виставленню рахунків за свої послуги в доларах США або інших іноземних валютах, загальне зміцнення долара може негативно впливати на прибуття іноземних туристів до країн призначення з високими цінами в доларах США. У кількісному вираженні підвищення курсу долара США на 1% відносно всіх інших валют може бути пов'язане зі зниженням туристичних потоків на 0,12 % протягом року.

Незважаючи на те, що застосування ЦДВ різняться в різних країнах через особливості туристичної індустрії кожної окремої країни, загалом практики ЦДВ і ЦВВ існують паралельно і доповнюють одна одну.

Загалом отримані результати вказують на те, що широко розповсюджена практика ЦДВ у міжнародному туризмі може послабити реакцію туристичного експорту на зміни обмінного курсу. Для невеликих економік, що залежать від туризму, переваги плаваючого обмінного курсу можуть зменшуватись, якщо місцеві готелі вирішать виставляти рахунки за послуги в іноземній валюті – або як захист від витрат на іноземні позики, або на вимогу іноземних туристів. Для країн, де долар США є загальною валютою виставлення рахунків, очікуване посилення грошово-кредитної політики США означатиме зміцнення долара в середньостроковій перспективі та підвищення цін на готелі, виміряних у місцевій валюті та валютах інших країн походження туристів. Щоб пом'якшити такий несприятливий вплив на експорт туризму, політикам, можливо, доведеться розглянути більш сприятливу макроекономічну політику, оскільки місцеві сектори туризму оговтуються від пандемії COVID-19. У довгостроковій перспективі, незважаючи на обмежений вплив гнучкості обмінного курсу на обсяги експорту через ЦДВ, країни все ще можуть підвищити конкурентоспроможність за допомогою структурних реформ, таких як зниження вартості одиниці робочої сили шляхом підвищення гнучкості ринку праці та покращення внутрішнього доступу до фінансування, що, у свою чергу, може зменшити залежність сектору туризму від іноземних запозичень і, отже, посилити переваги гнучкості обмінного курсу як амортизатора при економічних коливаннях.

1. Грабинський Ігор, Міхель Романа: Перспективи розвитку торгівлі послугами між Польщею та Україною після підписання Угоди про асоціацію Україна – ЄС. Вісник Львівського університету. Серія міжнародні відносини. 2014. Вип. 36, частина 1. С.15-22.
2. Мальська М. П. Інноваційний тренд гостинності Норвегії. Гостинність, сервіс, туризм: досвід, проблеми, інновації : тези доповідей VIII Міжнар. наук.-практ.

- інтернет-конф., Київ, 8-9 квіт., 2021 р. / М-во освіти і науки України; Інститут модернізації змісту освіти; Київ. нац. ун-т культури і мистецтв ; Київ. ун-т культури ; Ф-т готельно-ресторанного і турист. бізнесу. Київ : Вид. центр КНУКіМ, 2021. С. 54-56.
3. Приходько І. В. Сучасна класифікація міжнародного інноваційного туризму. Сучасні можливості забезпечення розвитку міжнародних відносин та економіко-політичного процесу : матеріали доповідей Міжнародної науково-практичної конференції (м. Ужгород, 21 березня 2020 року) / За заг. ред.: М. М. Палінчак, В. П. Приходько, А. Кругські. Ужгород: Видавничий дім «Гельветика», 2020. С. 30–32.
 4. Chandra A., Head K., Tappata M. The economics of cross-border travel. *Review of Economics and Statistics*, 2014. № 96(4). P. 648-661.
 5. Chen N., Juvenal L. Quality, trade, and exchange rate pass-through. *Journal of International Economics*. 2016. № 10. P. 61-80.
 6. Fitzgerald D., Haller S. Exchange Rates and Producer Prices: Evidence from Micro Data. *Working Paper*. Stanford University, Stanford, CA. 2012.
 7. Goldberg L. S., Tille C. Vehicle Currency Use in International Trade. *Journal of International Economics*. 2008 № 76 (2). P. 177–92.
 8. Gopinath G., Rigobon R. Sticky Borders. *Quarterly Journal of Economics*. 2008. №123 (2). P. 71–75.
 9. Gopinath G., Stein J. C. Banking, Trade, and the Making of a Dominant Currency. *The Quarterly Journal of Economics*. 2020. №136 (2). P.783–830.
 10. Gopinath G. et al. Dominant Currency Paradigm. *American Economic Review*. 2020. № 10 (3). P. 677-719.
 11. Gopinath G., Li N., Meleshchuk S. Trade in Services and Exchange Rates: Evidence for Dominant Currency. *IMF Working Paper*. 2020. URL: http://www.nanliweb.com/ER_services_Sept2020.pdf?attredirects=0&d=1.
 12. Gopinath G. The International Price System. *Technical Report – National Bureau of Economic Research*, Cambridge, MA: 2015.
 13. Gray H.P. The demand for international travel by the United States and Canada. *International Economic Review*. 1966. №7 (1). P. 83-92.
 14. Milesi-Ferretti G.M. The Travel Shock. *Hutchins Center Working Paper*. № 74. 2021. URL : <https://ideas.repec.org/p/cpr/ceprdp/16738.html#download>.
 15. Neiman B., Swagel P. The impact of post-9/11 visa policies on travel to the United States. *Journal of International Economics*. 2009. № 78(1). P. 86-99.
 16. Prykhodko I.V. Features of the “emotional” tourism formation and prospects of its development. *Tourism of the XXI century: global challenges and civilization values* : II International scientific and practical conference. Kyiv, June, 2020. P. 34 –348.
 17. Vilasuso J., Menz F.C. Domestic price, (expected) foreign price, and travel spending by Canadians in the United States. *Canadian Journal of Economics*. 1998. № 1. P. 1139-1153.

References

1. Hrabynskyy, Ihor and Mikhel, Romana. (2014) Perspektyvy rozvytku torhivly posluhamy mizh Pol'shcheyu ta Ukrayinoyu pislya pidpysannya Uhody pro asotsiatsiyu Ukrayina – ES. [Prospects for the development of trade in services between Poland and Ukraine after the signing of the Ukraine-EU Association Agreement]. *Bulletin of Lviv University. International relations series*. 36(1), 15-22. [in Ukrainian]
2. Malska, M.P., Fil', M.I. (2021) Innovatsiynny trend hostynnosti Norvehiyi. [An innovative hospitality trend in Norway]. *Hospitality, service, tourism: experience, problems, innovations: abstracts of reports of VIII International science and practice Internet Conf.*, Kyiv, 54-56. [in Ukrainian]
3. Prykhodko, I.V. (2020) Suchasna klasyfikatsiya mizhnarodnoho innovatsiynoho turyzmu. [Modern classification of international innovative tourism]. *Modern*

- possibilities of ensuring the development of international relations and the economic and political process: materials of reports of the International Scientific and Practical Conference.* (Uzhhorod, 30 – 32) [in Ukrainian]
4. Chandra, A., Head, K. and Tappata, M., (2014). The economics of cross-border travel. *Review of Economics and Statistics*, 96 (4), P. 648-661.
 5. Chen, N. and Juvenal, L. (2016). Quality, trade, and exchange rate pass-through. *Journal of International Economics*, No 100, P. 61-80.
 6. Fitzgerald, Doireann, and Stefanie Haller. (2012). Exchange Rates and Producer Prices: Evidence from Micro Data. *Working Paper*, Stanford University, Stanford, CA.
 7. Goldberg, Linda S. and Cédric Tille. (2008). Vehicle Currency Use in International Trade. *Journal of International Economics*. No 76 (2). P. 177–92.
 8. Gopinath, Gita and Roberto Rigobon. (2008). Sticky Borders. *Quarterly Journal of Economics* No 123 (2), P. 531–75.
 9. Gopinath, Gita, and Jeremy C. Stein. (2020). Banking, Trade, and the Making of a Dominant Currency. *The Quarterly Journal of Economics*, No 136 (2), P. 783–830.
 10. Gopinath, Gita, Emine Boz, Camila Casas, Federico Diez, Pierre-Olivier Gourinchas, and Mikkel Plagborg-Møller. (2020). Dominant Currency Paradigm. *American Economic Review*. No 110 (3), P. 677-719.
 11. Gopinath, Gita, Nan Li and Sergii Meleshchuk. (2020). Trade in Services and Exchange Rates: Evidence for Dominant Currency. *IMF Working Paper*.
 12. Gopinath, Gita. (2015) The International Price System. *Technical Report. National Bureau of Economic Research*, Cambridge, MA.
 13. Gray, H.P. (1966) The demand for international travel by the United States and Canada. *International Economic Review*, No 7(1), P. 83-92.
 14. Milesi-Ferretti, G.M. (2021) The Travel Shock. Hutchins Center Working Paper No 74.
 15. Neiman, B. and Swagel, P. (2009). The impact of post-9/11 visa policies on travel to the United States. *Journal of International Economics*, No 78(1), P. 86-99.
 16. Prykhodko I. V. (2020) Features of the “emotional” tourism formation and prospects of its development. *Tourism of the XXI century: global challenges and civilization values* : II International scientific and practical conference. Kyiv: 1 June, 2020. P. 341–348.
 17. Vilasuso, J. and Menz, F.C., (1998). Domestic price, (expected) foreign price, and travel spending by Canadians in the United States. *Canadian Journal of Economics*. P. 1139-1153.

THE ROLE OF PRICING IN THE DOMINANT CURRENCY IN INTERNATIONAL TOURISM

Ihor Hrabynskyy¹, Lilia Ukrainets², Iryna Gerlach³

*Ivan Franko National University of Lviv
79007, Lviv, Sichovykh Striltsiv St., 19*

¹*e-mail: ihor.hrabynskyy@lnu.edu.ua; ORCID: 0000-0002-6373-4023*

²*e-mail: liliya.ukrainets@lnu.edu.ua; ORCID: 0000-0002-3436-5556*

³*e-mail: iryna.yevelyko@lnu.edu.ua; ORCID: 0000-0001-6568-5870*

Abstract. The widespread use of the US dollar in setting prices for international trade, regardless of the origin or destination of trade flows, can moderate the response of export volumes to exchange rate fluctuations. This study analyzes exchange rate elasticity in international trade in tourist services. The purpose of this article is to understand whether changes in the exchange rate of partner countries' currencies and changes in the exchange rate of the US dollar are important factors for tourist flows. For Ukraine, until 2019, the

international tourism was also an important, albeit not the main, source of income and in the future will be of great importance for the reconstruction of the national economy, strengthening its diversification.

The study showed that when the fluctuations of the currency of the home country concerning the US dollar are not taken into account, then tourist flows between partner countries will decrease by 0.55% if the currency of the destination country increases in value relative to the currency of the home country by 5%. But if we take into account the exchange rate of the US dollar, the indicator of exchange rate elasticity of tourist flows will decrease. If the exchange rate of the US dollar increases against the currency of the home country of tourists by 5%, then the number of tourists from this country also decreases by 0.55%. These results demonstrate statistical significance in the case of many countries are resistant to different exchange rate regimes

The strong influence of the US dollar in stimulating tourism demand contradicts the conventional theory, which assumes that exporters set their export prices in producer currencies and that export volumes grow when domestic currency devalues. The findings of our study instead provide evidence in favor of the dominant currency pricing theory. In the case of international trade in tourism services, the prices of tourism products may be set in US dollars, regardless of the origin or destination of the tourists. Knowing how exchange rate changes affect the flows of tourists between countries is particularly notable for countries trying to recapture their competitiveness in the global tourist market.

Key words: pricing in the dominant currency, exchange rate elasticity, international tourism, trade in services, Mandell-Fleming model.

Стаття надійшла до редколегії 20.11.2022
Прийнята до друку 02.02.2023